

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Радостина Димитрова

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: д-р Гражина Качицка.

Тема: Теоретико-методологични основи на формирането на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор в условията на пазарна икономика

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № 131 от 11.04.2025 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Теоретико-методологични основи на формирането на системата за антикризисно управление в предприемаческия сектор в условията на пазарна икономика“ за придобиване на научна степен „доктор на науките” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика.

Предадените от д-р Гражина Качицка материали включват документи по представен опис:

1. Дисертационен труд
2. Автореферат на български и руски език
3. Справка за изпълнение на минималните изисквания за придобиване на НС „доктор на науките“
4. Декларация за авторство
5. Списък с цитати на научни публикации
6. Списък на научните публикации на д-р Гражина Качицка, тяхната релевантност към дисертацията ѝ и прилежащи резюмета към тях
7. Пълният текст на научните публикации на д-р Гражина Качицка
8. Автобиографична справка

2. Кратки биографични данни за кандидата

Гражина Кащицка е полска изследователка и преподавател с доказан опит в областта на политическите науки, управлението и кризисния мениджмънт. През 2017 г. придобива научна степен „доктор“ по политически науки в Лвовския национален университет „Иван Франко“, Украйна, след завършени следдипломни специализации в същия университет. Академичният ѝ интерес е насочен към кризисното управление, икономическата сигурност, антикризисните стратегии и трансформациите в съвременната икономика. Автор е на множество рецензирани научни публикации в международни издания, в които анализира механизмите за управление на риска, икономическата дестабилизация и устойчивото развитие на публичния и частния сектор. Нейният дългогодишен практически и академичен опит, както и интензивната ѝ научна продукция, я утвърждават като подходящ кандидат за присъждане на научната степен „доктор на науките“.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на Гражина Кащицка представя задълбочено изследване върху формирането на система за антикризисно управление в предприемаческия сектор в условията на пазарна икономика. Изследването е структурирано в пет глави, които проследяват развитието на теоретичните и методологичните основи, анализират проблемите на управлението при кризи, предлагат моделни решения и очертават съвременни подходи и тенденции в тази област.

Съдържателният анализ на всяка глава показва ясно изразен преход от концептуално-теоретичен анализ към прилагането на конкретни модели и подходи за оценка, организация и оптимизация на антикризисното управление. Първата глава формулира основните теоретични положения, разглежда кризисните явления в тяхната двойствена природа — като заплаха и възможност — и очертава нуждата от системен, гъвкав и интегративен подход към управлението в условията на нестабилност. Следващите глави допълват теоретичната рамка с анализ на икономическата дейност на предприятията, предлагат методология за формиране на антикризисни системи, и въвеждат механизми за мониторинг, контрол и иновации в управлението. Акцентът върху цифровизацията, алгоритмичните модели и използването на иновативни стратегии свидетелства за стремежа към създаване на адаптивни и проактивни системи, способни да отговарят на динамичните промени в икономическата среда.

Оценката за достоверността на емпиричния материал и научната обоснованост на приноси е висока. Авторката използва широк набор от подходи: от теоретико-емпирични и компаративни методи до икономико-математическо моделиране и експертни оценки. Това създава многопластова и методологически балансирана основа за валидиране на изводите.

Използваният материал включва анализ на глобални и национални процеси, международен опит и обосновани хипотези, като по този начин се гарантира адекватността на предложените решения спрямо реалните предизвикателства пред предприемаческия сектор.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните и научно-приложните постижения на дисертацията се открояват със своята иновативност и системност. Изведени са нови дефиниции и класификации, създадени са модели с приложимост на микро- и макрониво, включително концепцията за парадигмален иновационен модел на антикризисно управление и моделът „Причина–Резултат–Мярка“. Изследването обогатява кризисологията с допълнителни методологически направления и предлага практически инструменти за оценка на устойчивостта на предприятията, което го прави релевантно не само в научен, но и в политико-икономически и бизнес контекст.

Основните постижения се изразяват в систематизацията на принципите за антикризисно управление, адаптацията на концепции за цифрова трансформация в управленски практики, разработването на ефективни контролни механизми и усъвършенстването на организационно-икономическия механизъм за управление на рисковете. Авторът не само разграничава традиционните от иновативните подходи, но и предлага критерии и модели за тяхната функционална ефективност. Това превръща труда в мащабно изследване с висока теоретична стойност и приложна валидност, което допринася за изграждането на устойчив предприемачески сектор, способен да функционира ефективно в условията на криза и трансформация.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на д-р Гражина Качицка, свързани с дисертационния ѝ труд, представляват високо научно постижение с ясно изразен интердисциплинарен характер, обединяващ икономическа теория, управленски практики и кризисология. Тематичното ядро на трудовете ѝ е фокусирано върху механизмите на антикризисно управление, адаптивност на организациите в условията на макроикономическа нестабилност и гарантиране на икономическа сигурност в периоди на дестабилизация и военни конфликти.

Научен принос и практическа приложимост:

Публикациите показват системен подход към кризисното управление както в частния, така и в публичния сектор. Трудовете на Качицка имат ясно формулирани хипотези, аналитични модели и препоръки за прилагане в реална организационна среда. По-конкретно:

1. Разработеният модел за организационно-икономически механизъм за управление на риска (City Development, 2024) е пряко приложим в корпоративното стратегическо планиране и може да бъде адаптиран в различни сектори.

2. Изследването върху икономическата сигурност на предприятията по време на военна инвазия (City Development, 2024) има социална значимост, като предлага конкретни сценарии за поведение на бизнеса при екстремни заплахи, включително във военновременни условия – тематика от особено значение в настоящия геополитически контекст.

3. Публикациите относно иновации и дигитализация в антикризисното управление (Kyiv Economic Scientific Journal, 2023–2024; International Interdisciplinary Journal “Expert”, 2023) са актуални и свързани с насърчаване на устойчивостта чрез технологични средства и методи, като изкуствен интелект и Big Data.

4. Теоретичните разработки за държавната антикризисна политика (State and regions, 2024) допринасят за оформяне на управленски модели, приложими в разработването на публични политики и стратегически документи на държавно ниво.

Резултатите от дисертационния труд намират практическо приложение, тъй като са публикувани в рецензирани международни издания, включително с отворен достъп, което увеличава тяхната видимост и възможността за използване от други изследователи и политици. Те могат да бъдат използвани са в структурирането на образователни програми, най-вероятно във Висшето училище по социални и икономически науки в Пшеворск, където кандидатът преподава. Публикациите могат да намерят отражение в конференции и проекти, свързани с теми като устойчиво развитие, туризъм, иновации и безопасност в криза, чрез на изводите в трансдисциплинарни изследователски и практически платформи.

В списъка с научни публикации са представени 17 бр. научни статии, 1 бр. част от монография и 1 бр. доклади от конференции. От тях, самостоятелни са 10 броя, с един съавтор – 9 бр.

6. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

На базата на приложената справка, може да се направи положително становище за изпълнението на минималните национални изисквания за защита на дисертация за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на Гражина Кацицка по професионално направление 3.8 „Икономика“. Кандидатът покрива напълно и надвишава минималните национални изисквания по всички приложими индикаторни групи, необходими за допускане

до защита на дисертационен труд за придобиване на научната степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8 „Икономика“.

7. Автореферат

Авторефератът на дисертационния труд на Гражина Кащицка е структуриран, изчерпателен и отговаря на академичните изисквания за обобщение на изследване, предназначено за придобиване на научната степен „доктор на науките“. Съдържанието на документа е последователно изложено, като ясно се проследяват всички основни елементи на научната работа: актуалност на темата, цели, задачи, обект и предмет, хипотези, методология, научна новост, приноси и практическа значимост.

Документът съдържа прецизно формулирани цели и задачи на изследването, които кореспондират с обхвата на дисертацията и свидетелстват за стратегическо мислене и умение за системен научен подход. Авторефератът представя убедителна аргументация относно необходимостта от разработване на адаптивни антикризисни механизми в предприемаческия сектор, поставяйки труда в контекста на съвременните социално-икономически предизвикателства. Научната новост е конкретизирана чрез ясно формулирани резултати, в които личният принос на дисертанта е отчетливо обособен от съществуващото знание в областта. Внимателно са описани новите модели и подходи, включително алгоритмични и концептуални рамки, както и парадигмални подходи за управление при кризи.

По отношение на качеството, езикът и стилът на изложението са академично издържани, терминологията е използвана точно, а обемът и структурата на автореферата съответстват на добрите практики в областта на икономическите науки. Представянето на публикационната активност и апробацията на резултатите в авторитетни международни научни форуми допълнително утвърждава валидността и практическата приложимост на изследването.

Авторефератът е изготвен в съответствие с изискванията на действащите нормативни документи и правилници за разработване на дисертационни трудове за научната степен „доктор на науките“. Той отразява адекватно основните резултати, научни приноси и изводи от дисертационния труд. Налице е ясно съответствие между изложеното в автореферата и съдържанието на самия дисертационен труд, което позволява на читателя да добие точна представа за значимостта и приноса на изследването. Въз основа на изложеното, авторефератът може да бъде приет.

8. Критични забележки и препоръки

Въпреки високото научно и методическо равнище на дисертационния труд на д-р Гражина Кащица, след внимателен преглед на съдържанието могат да бъдат формулирани някои критични забележки и препоръки, които имат за цел да доусъвършенстват представеното изследване.

На първо място, разглеждането на широк кръг теории и автори може да затрудни фокусирането върху оригиналния принос на изследователя. Бих препоръчала по-ясно разграничаване между преглед на литературата и собствените аналитични разработки, за да се открие по-ярко личната интерпретация и концептуално мислене на автора.

Също така, изследването се заявява като приложимо към „предприемаческия сектор“, но липсва ясно диференциране – напр. дали са обект на анализа малки и средни предприятия, конкретни индустрии или различни организационни форми. Това генерализиране ограничава полезността на предложените подходи и затруднява преценката за тяхната приложимост.

Второ, докато са предложени редица иновативни модели и дефиниции, те не винаги са подкрепени с емпирични примери или реални казуси, които да илюстрират тяхната приложимост в конкретни икономически среди. Това затруднява преценката за оперативната стойност на някои от предложените методики.

На трето място, някои от използваните термини и концепции, като „парадигмален подход“, „интегративен модел“ или „кризисологична методология“, са формулирани без достатъчно ясно теоретично обосноваване или без позоваване на признати автори и школи. В тези случаи е уместно авторът да предложи по-прецизна дефиниционна рамка и да разграничи собствените си нововъведения от съществуващо научно знание.

Относно автореферата, макар той да е добре структуриран, в него липсва по-ясна количествена оценка на резултатите, което би придавало по-висока убедителност на представените изводи. Препоръчва се по-добро визуализиране на ключови зависимости, което би улеснило възприемането на логиката на предложените решения. Отсъства рефлексия относно методологичните и емпиричните ограничения на труда. Признанието на ограниченията е символ на зрялост на изследването и отсъствието му създава впечатление за прекомерна теоретизация.

В заключение, критичните забележки не поставят под съмнение научната стойност на дисертацията, но посочват области за подобрене – главно в посока емпирична подкрепа, прецизност на концептуалния апарат и по-ясна визуализация и оперативизация на предложените решения. Тези аспекти следва да се имат предвид при евентуална бъдеща публикация под формата на монография или практико-приложен наръчник.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички на** изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Правилата за условията и реда за придобиване на научната степен “доктор на науките” във Висшето училище по застраховане и финанси. Дисертационният труд показва, че кандидата д-р Гражина Кацицка **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания. Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“** на д-р Гражина Кацицка в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика;

12.05.2025 г.

Рецензент: (п)

Доц. д-р Радостина Димитрова